

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 7585/04

בפני: כבוד השופטת א' פרוקצ'יה
כבוד השופט ס' גובראן
כבוד השופט י' עמית

העותרים: 1. _____ כנאענה
2. _____ כנאענה
3. _____ כנאענה
4. _____ כנאענה
5. _____ חיטב
6. _____ חיטיב
7. _____ סרחאן
8. _____ סרחאן
9. _____ רומאנה
10. _____ רומאנה
11. האגודה למען האסיר
12. עדאלה המרכז המשפטי לזכויות המיעוט
הערבי בישראל

נ ג ד

המשיב: שרות בתני הסוהר
עתירה למתן צו על תנאי

בשם העותרים: עו"ד עביר בכר
בשם המשיב: עו"ד גלעד שירמן

פסק-דין

השופטת א' פרוקצ'יה:

1. עניינה של עתירה זו בשאלת זכותם של העותרים, ילדי אסירים ועצורים בטחוניים, לבקר את הוריהם הכלואים, ולשהות בקרבה פיזית במחיצתם למשך כרבע שעה במהלך ביקור משפחות (להלן – "ביקורים פתוחים"). בעתירתם, בקשו העותרים לחזור ולהחיל את ההסדר שהיה נהוג בבתי הסוהר במשך שנים רבות, על פיו התאפשר לילדי האסירים הבטחוניים שגילם פחות מ-10 להתקרב להוריהם ולשהות במחיצתם ממש במשך כ-15 הדקות האחרונות של הביקור המשפחתי בכלא. הדבר נעשה על ידי העברת הילדים לצד ההורה האסיר מצידה השני של המחיצה המפרידה בדרך כלל בין האסיר למבקרו, כדי לאפשר מגע פיסי קרוב ביניהם.

2. בשנת 2000 פרץ גל טרור קשה כנגד אזרחי ישראל, ורבים בישראל שלמו בחייהם במתקפות טרור שבוצעו נגדם. בתקופה זו, חל גידול משמעותי במספר האסירים הבטחוניים בבתי הכלא של השב"ס, ומאז, התרבו אסירים שהם מבוקשים ומתאבדים פוטנציאליים שנעצרו בדרכם לבצע פיגועים, וכן פעילי טרור בעלי מעמד בכיר בארגוני טרור, ובעלי ידע בהכנת אמצעי לחימה. מתגובת המדינה עולה כי החל מאותה תקופה, הפכו בתי הכלא בישראל מוקדים להכוונת טרור, כשפעילים ומנהיגי טרור עומדים בקשר עם ארגוניהם מחוץ לכלא, ופועלים גם בתוך הכלא. על רקע מציאות זו, התפתחו תופעות של נסיונות להברחה אמצעי לחימה, אשגרים, פלאפונים והברחת מסרים באמצעות מבקרים הן מתוך הכלא החוצה, והן להפך.

3. עקב תופעות אלה, נעשתה הערכה מחודשת בשירות בתי הסוהר ביחס להיערכות המתבקשת כתוצאה מהסלמת הסיכונים האמורים. במסגרת הערכה זו, הושם דגש, בין היתר, על הסיכון הטמון במפגש פיזי ישיר בין האסיר לבין מבקרו, שלא דרך מחיצה. בפועל, נתפסו חומרים להכנת חומר נפץ מאולתר על קטינים שהיו בדרך לבקר את הוריהם האסירים הבטחוניים. כמו כן, נרשמו ארועים של הברחות אל תוך הכלא באמצעות קטינים בבגדים ובחיתולים. נתפס אשגר שניסה אסיר בטחוני להברחה למבקרו, הכולל הנחיות לביצוע פיגוע טרור למטרות מיקוח.

4. על רקע זה, קבע המשיב הוראות המגבילות אפשרות קיום מגע פיסי בין האסיר למבקרו, לרבות מבקרים קטינים. קיום הביקורים הותנה בקיומה של מחיצה בין האסיר למבקר, תוך מתן שיקול דעת לגורם המוסמך להתיר "ביקור פתוח" ללא מחיצה במקרים מיוחדים. במסגרת החריג בפקודת הנציבות, יכול היה אסיר לבקש בקשה פרטנית מיוחדת לאפשר לו "ביקור פתוח" עם ילדיו הקטינים מתחת לגיל 10 במהלך הדקות האחרונות של הביקור. היתר לכך היה מותנה בהתנהגותו של האסיר בכלא, בפוטנציאל הסיכון הנשקף מהאסיר או ממבקרו, ומשיקולים הומניטריים – קרי – גיל הקטין, משך הזמן שחלף מאז הביקור האחרון בין האסיר לקטין, ונסיבות הומניטריות חריגות כגון מחלה קשה, וכיוצא באלה. כן נבחנו שיקולים מערכתיים רלבנטיים ובהם סידורי אבטחה נדרשים, מספר בקשות מיוחדות שהוגשו, וכיוצא באלה.

5. בעתירה, עמדו העותרים על החובה לאפשר לאסירים "ביקורים פתוחים" עם ילדיהם הקטינים, לכל הפחות אלה שגילם פחות מ-10 שנים. הם הצביעו בהקשר זה על הזכות לממש, ולו באופן מוגבל, את הקשר המשפחתי של האסיר עם בני משפחתו וילדיו, ועל החשיבות הרבה של קיום המגע הפיסי בין ההורה הכלוא לילדו, ולו במשך מספר דקות בסיומו של ביקור משפחה בכלא. נטען, כי שלילת "ביקורים פתוחים" של ילדים עם הוריהם האסירים פוגעת בזכויותיהם החוקתיות לקשר משפחתי מינימלי, פגיעה שאינה עומדת במבחן משפטי. העתירה מבקשת סעד פרטני לילדי האסירים הנמנים על העותרים, ודרכם היא תוקפת גם את הנוהל הכללי של שירות בתי הסוהר בענין זה.

6. בעקבות מספר דיונים בבית המשפט, ובחלוף זמן, הודיע המשיב ביום 8.1.08 על שינוי מסוים בנוהל הביקורים אשר יאפשר, בתנאים מסוימים, מגע פיזי בין הילדים להוריהם האסירים במסגרת ביקורי משפחות. בהוראת שעה משנת 2006, נקבע כי "ביקור פתוח" יאושר ביחס לילדים שגילם פחות מגיל 6. האישור ינתן בכפוף לבחינת התנהגותו של האסיר בבית הסוהר מבחינה משמעתית, ולהעדר מניעה בטחונת מיוחדת בקשר אליו. כן נקבע, כי לא יאושר "ביקור פתוח" כאמור יותר מאשר פעם אחת בחודשיים, בכפיפות לתנאים הנזכרים. הסדר זה לא אמור היה לשלול סמכות לתת אישור מיוחד ל"ביקור פתוח" של ילד והורהו האסיר במצבים אנושיים חריגים כגון מחלה, חתונה, אבל, וכיוצא באלה.

7. בהמשך, ניתן צו על תנאי בעתירה ביום 15.7.08. בתשובתו, הבהיר המשיב את הקשיים הקיימים במתן היתר ל"ביקור פתוח" בין הילדים להוריהם הכלואים, והסיכונים הטמונים בכך, והצביע גם על הצורך בהיערכות מיוחדת וגיוס כח אדם לאבטחה, המתחייב לצורך כך; לטענת המשיב בתשובתו, העלאת גיל הילדים שבקשר אליהם יותר "ביקור פתוח" תגדיל את מעגל הסיכון הבטחוני הן מבחינת מספר הילדים, והן מבחינת היכולת הפוטנציאלית לנצלם לקידום מטרות פסולות בידי האסירים הבטחוניים.

8. לאור עמדת המשיב כפי שבאה לידי ביטוי בתשובתו לצו על תנאי, נערכו דיונים נוספים בבית המשפט אשר התמקדו, בעיקרם, בבחינת האפשרות להעלות את גיל הילדים שיותר להם "ביקור פתוח" עם הוריהם. העותרים טענו, כי הגבלת גיל הילדים שיותר לגביהם "ביקור פתוח" עד גיל 6 היא בלתי סבירה ובלתי מידתית, וזאת גם אם העלאת הגיל המותר בביקורים תחייב הגברת הפיקוח והיערכות אבטחה מיוחדת בבית הסוהר. נטען, כי יש לחזור למתכונת ההסדר טרם השינוי, שעל פיה הגיל הקובע לצורך הענין היה עד גיל 10, ולא פחות מכך. נטען, כי הסדר זה מתחייב במסגרת כיבוד זכויות חוקתיות למשפחה, לכבוד ולפרטיות, ולצורך יצירת קשר טבעי

חיוני בין ההורים לילדים. על פי הטענה, יש לקיים הסדר זה גם אם נילוויים לו משמעות תקציבית ונטל נוסף מבחינת הפיקוח הבטחוני.

9. במסגרת דיון נוסף שקיימנו בעתירה, הוצעה על ידי בית המשפט הצעה להסדר מוסכם, אשר יתייחס הן לגיל הילדים לגביהם יחול הסדר "הביקורים הפתוחים", והן לתדירות "הביקורים הפתוחים". על פי ההצעה, ההסדר יחול על ילדים עד גיל 8, ואילו תדירות "הביקורים הפתוחים" לא תפחת מפעם בחודשיים, על פי הצעת המדינה. בנסיבות מתאימות, ניתן יהיה להגדיל תדירות זו על פי שיקול דעת הגורם המוסמך. מצאנו בהסדר זה איזון ראוי לשיקולים הנוגדים הפועלים בנושא זה: הצורך לאפשר "ביקורים פתוחים" בין אסירים בטחוניים לבין ילדיהם הקטינים, במסגרת מימוש הצורך הטבעי לקשר ישיר ובלתי אמצעי בין הורים לילדיהם, מול הסיכון הבטחוני הטמון בקיום ביקורים ללא מחיצת בידוד, העלולים להיות מנוצלים לרעה בידי גורמים שונים.

העותרים נתנו הסכמתם להצעה זו, על שני חלקיה, במעמד הדיון.

10. המדינה הודיעה בהודעתה מיום 8.3.10 כי נציב שירות בתי הסוהר שקל את ההצעה, והחליט להעתר לה. הסכמתו זו כפופה לכך שלא יחול שינוי מהותי בנסיבות בעתיד. שנית, כדי להיערך לשינוי, היתנה המשיב את הסכמתו להסדר בכך שהנוהל החדש ייושם החל מיום 1.8.10.

11. אנו מקבלים את עמדת נציב השב"ס, ובכלל זה את שני התנאים הנוספים הנלווים לעמדתו.

12. לאור הצעת בית המשפט, ובהסכמת הצדדים שניתנה לעיקריה, אנו מורים כדלקמן:

ההסדר הקיים על פי נוהלי שירות בתי הסוהר ביחס ל"ביקורים פתוחים" של ילדים את הוריהם האסירים ישונה באופן הבא:

הסדר "הביקורים הפתוחים" שבהם מותר קיום מגע ישיר בין אסיר בטחוני לבין ילדו במשך מספר דקות במסגרת הביקור, יחול, ככלל, על ילדים עד גיל 8; תדירות "הביקורים הפתוחים" לא תפחת מפעם אחת בחודשיים; בנסיבות מתאימות, ניתן יהיה להגדיל תדירות זו על פי שיקול דעת הגורם המוסמך. הסדר זה יחול בכפיפות לנסיבות אינדיבידואליות הנוגעות לאסיר או עצור בטחוני מסוים, שיש בהן כדי להצדיק מניעת "ביקור פתוח" לגביו. כמו כן, התנאי להסדר הוא שלא יחול שינוי נסיבות מהותי בעתיד, אשר יחייב התאמת הנוהל למצב החדש שנוצר.

ההסדר המפורט לעיל יחול החל מ-1.8.10.

13. העתירה מתקבלת במובן האמור.

לא מצאנו ליתן צו להוצאות.

ניתן היום, י' בניסן התש"ע (25.03.10).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט

העותק כפוף לשינויי עריכה וניסוח. 04075850_R32.doc יט
מרכז מידע, טל' 02-6593666 ; אתר אינטרנט, www.court.gov.il